

Az ünnep reménye

A kép sűrűn sorjázó évtizedek után sem fakult ki; advent van, baktatok a győri utcán, a hóesés függőnye mögött, a hajnal kétes derengésében, rorátéra, az orsolyitákhoz. Minden megható és ünnepélyes, a pöttöm kisdíák is, buzgó igyekezetével, ahogy botorkál a hajnali hóban, s advent közeledtén most már mindig így látom, fázósan és reménykedve, akkor is, ha csak egyetlen reggel filmjét vetíti elem újra meg újra az emlék. A többi régen elmerült az évek ködében, a karácsonyi gyertyák a múlt különböző pontján lobognak, Tapolcán, 1944-ben valahol Libickozma határában, majd vacogtató hidegben Pécssett várjuk a jó hirt, azután Kaposváron, Révfülöpön, Szekszárdon.

Emlékemben a győri kisfiú ma is a reménység imbolygó fényét keresi, elszántan, s őszintén mondja, békesség a jóakarató embereknek. De mi legyen azokkal, akiket nem a jószándék vezérel? Ha dögvészt kiáltunk, átkot, pusztulást, nem segítünk semmin. Közben azt is tapasztaljuk, megbocsátani könnyű, de nem biztos, hogy a felejtés is erény.

Az ünnepnek kellene feloldania kényszerű ellentmondásainkat, életünk keserves vargabetűit, de könnyebb ünnepelni, zajosan, pántlikás lelkesedéssel, mint átélni az ünnep meghittségét, a csend vigasztaló örömét, amikor az emlék árnyai nem a felejtést kínálják, hanem a megbocsátást.

Gyerekkorom kisvárosában gyakran és szívesen ünnepeltek. A kalendárium sűrűn kínálta a terített asztalt, akár több napra is; a házigazda ilyenkor derűsen és kövéren állt a köszöntők gyűrűjében, mint a nap hőse, s engem, esendő diákot is szivarral kínált, miután félszegen elrebegtem, hogy Isten éltesse Lujzi bácsit.

Nem szerettem ezeket a születés- és névnapokat, mindenki hangoskodott, szilaj szerelmi történeteket mesélt vagy vadászkalandokat, melyekből akár arra is lehetett következtetni, hogy a Tapolca környéki erdőkben vérszomjas fenevadak settenkednek, de a várost szerencsére rettenthetetlen vadászok őrzik.

Nálunk nem voltak ilyen ünnepek, én pedig ma is rendre megfeledekzem családtagjaim felköszöntéséről, igaz, saját évfordulóimat sem tartom számon. Végére mi dicsőség van abban, hogy valaki megért ennyi meg ennyi évet? Inkább azokat kellene ünnepelnünk, akik élni hagytak bennünket, mert sűrűn volt a félelemre ok.

Az én nemzedékem életében mindenképp, mert időnként létünk vált gyanússá. Szégyenkezve leveleztünk plébániákkal, jegyzőségekkel, az ősöktől remélve felmentésünket, miközben vérző vonatok zakatoltak a deportáltakkal, s amikor változott a díszlet, újra az ősöket faggattuk, mert most sem rólunk volt szó, hanem a mitikussá kényszerített múltrol, amikor szorgos vagy esendő eleink munkáltak jó- és balsorsunkon.

S az ünnep rendre elmaradt. Akkor is, midőn úgy éreztük, már nem kell félnünk a holnaptól, a fenyegető történelem kezünkhöz szelídült, s berendezkedhattünk a közös otthonban, ami földrajzilag ország, de a lélek mélyén haza és megtartó emlékezet, az otthon öröme és reménysége. Jólétet négy égtáj kínálhat, de Babbitstól tudjuk, hogy mindenhova „elkísér egy makacs íz, egy halk dal”, s az idők mélyén pásztorok énekelnek, néha esetenül és sután, úgy, mint a gyerek Illyés:

*Glóriaének szűz szent déja,
Szugy ide, sugy ide, pásztorok.
Áll Betlehem sugy ide
Jézom látom szelvátorom
Jeruzsálem szalutatem
Kántá-áté!*

„Boldog voltam” – emlékezik vissza Illyés, majd hozzáteszi: „A titokzatos, furcsa szavak frissen röppentek ajkamról, szívem is emelkedni kezdett.” Talán ez az ünnep titka. Mintha megállítaná az idő áráját, hogy legalább néhány órára feledjünk gondot és megbántást, visszaálmódva a szép aranykort, amiről már Hesziodosz úgy tudta, hogy régen elmerült a múlt tengerében. De talán mégsem vezett el minden. Az aurea aetas emléke végigkíséri az emberiség történetét, feledtetve azt is, hogy mindig maga kovácsolt kardot az ekevasból, s azt sem a sors rovására kell írni, amikor ágyút öntöttek a harangokból. A történelem felett azért mindig szívárványként ragyog az emberi remény, a „lesz még egyszer ünnep” ki nem alvó vigasza. De ehhez meg kellene tanulnunk ünnepelni.

Így karácsonytájt némi gyanakvással nézem a boldog apákat, akik súlyos csomagokkal igyekeznek haza, bár meg lehet érteni őket; a gyerekek, az unokák legalább helyettük dúskáljanak az alkalmi földi javakban. De ezzel nem lehet jóvátenni semmit, letudni az egész évi szeretetlenséget, mert az ünnep nem bizonyítási eljárás, a büntetlenség erkölcsi bizonyítványa, hanem az együvértartozás öröme, az év többi napja úgylis két ünnep közötti stáció csak.

„Nekünk Mohács kell” – mondta zordan Ady, s ha egy nép megértette történelmi hivatását, számol is veszéllyel és kudarccal. A franciáknak, angoloknak, németeknek is van Mohácsuk, de a bukás pátoszát azok a népek élik át igazán, amelyek tudják, hogy minden történelmi fordulón létük a tét. A sír, „hol nemzet sülyyed el”, nagyon mély, s a történelem sem tartja számon, hány népet nyelt el a feledés.

Nekünk Mohács kell? – legalább ennyire kell az ünnep, nem pántlikás hangoskodás, „magnum áldomás”, hanem a bensőséges öröm, a lélek ünnepe, amikor meghitteinkkel – milyen nagy család is lehetnénk! – fölmérjük, mit tettünk és mit tehetünk volna, s azt is, amit tennünk kell, szereteteinkért, magunkért, valamennyiönkért.

Ünnep és ünneplés nem mindig egymást feltételező fogalmak. Az ünnep öröme mellett ott van az ünnep felelőssége is, mert ha nem a pillanatnak szól, valamit mindig előlegez a jövőből. Ez a titka is. A gyerekeknek vett ajándék elromlik végül, elfogy az ünnepi kalács, kialszanak a gyertyák, az elárvult karácsonyfát kidobják. Mit tudunk megőrizni öröméből? Csak azt tudom, bármilyen történjék is, a múltak mélyén fáradhatatlanul siet egy kisfiú a sűrű hóesésben, rorátéra megy, s a reménység csillaga vezeti a hajnal kétes derengésében.

Következő számunkból

Cserháti József: A New Age világmozgalma

Antoine Vergote: Vallás és szekularizáció

Beney Zsuzsa: József Attila halála

Nádas Péter: Dávid nővére megérkezik

Andrej Tarkovszkij: Áldozat

Beszélgetés Tarkovszkijjal